

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки
та адміністрування
Кафедра менеджменту та адміністрування
СИЛАБУС
Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності
підприємств

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

О.М.Руденко
(підпис) (прізвище та ініціали)

« 26 » серпня 2024 р.

Розробник (-и): Повна Світлана Вікторівна, к.е.н., доцент
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання) (підпис)

Силабус навчальної дисципліни обговорено на засіданні кафедри Менеджменту та адміністрування

Протокол від «26» серпня 2024р. №11

Узгоджено з гарантом освітньої програми:
Гарант освітньої програми «Менеджмент»

(підпис) (О.В.Попело)
(прізвище та ініціали)

1. Загальна інформація про дисципліну.

Тип дисципліни	вибіркова
Мова викладання	українська
Рік навчання та семестр	другий рік, четвертий семестр Освітня програма «Менеджмент»
Викладач (-і)	Повна Світлана Вікторівна, к.е.н., доцент
Профайл викладача (-ів)	https://pumo.stu.cn.ua/wp-content/uploads/2023/09/profil-vykladacha_povna.pdf
Контакти викладача	e-mail: svitlanapovna@gmail.com

2. Анотація курсу.

Зовнішньоекономічна підприємства є важливою і невід'ємною сферою господарської діяльності, яка при ефективному використанні всього комплексу сучасних форм і методів міжнародного бізнесу здатна позитивно впливати на ефективність виробництва, його технічний рівень, якість продукції що виробляється.

Курс „Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємств” призначений для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент».

3. Мета та цілі курсу. Метою вивчення дисципліни «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємств» є дослідження системи функціонування суб'єктів підприємницької діяльності у сфері зовнішньоекономічних відносин, вивчення основних законів і закономірностей під час здійснення підприємствами експортно-імпортних операцій, отримання студентами знань об'єктивних закономірностей, умов, процесів і специфічних особливостей ЗЕД, а також придбання навичок їх практичного використання

Предметом дисципліни є діяльність підприємств щодо зовнішньоекономічного середовища; концепція зовнішньоекономічної діяльності та підходи щодо її реалізації на підприємствах різних типів в сучасних умовах; актуальність, значення, перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності, структура та функції підрозділів підприємства, що формують цей вид діяльності; механізм її забезпечення.

Під час вивчення дисципліни здобувач вищої освіти (ЗВО) має набутися або розширитися наступні загальні (ЗКх) та спеціальні (СКх) компетентності, передбачені освітньою програмою:

ЗК 14. Здатність працювати у міжнародному контексті.

ЗК 16. Здатність приймати обґрунтовані управлінські рішення.

СК 2. Здатність аналізувати результати діяльності організації, зіставляти їх з факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища.

СК 5. Здатність управляти організацією та її підрозділами через реалізацію функцій менеджменту.

СК 7. Здатність обирати та використовувати сучасний інструментарій менеджменту.

Основні завдання, які повинні бути вирішені при навчанні:

✓ Вивчення і проектування елементів міжнародного середовища: закордонних партнерів, рівня цін, митних правил, міжнародних норм і звичаїв та ін.

✓ Забезпечення ефективної взаємодії не тільки між працівниками зовнішньоекономічних підрозділів, але і між усіма службами підприємства

✓ Продуктивне досягнення всією організацією обраних зовнішньоекономічних цілей

4. Результати навчання.

Під час вивчення дисципліни ЗВО має досягти або вдосконалити наступні програмні результати навчання (ПРН), передбачені освітньою програмою:

ПРН 3. Демонструвати знання теорій, методів і функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства.

ПРН 8. Застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації.

ПРН 18. Аналізувати міжнародне середовище бізнесу на сучасному етапі розвитку світової економіки та оцінювати можливості здійснення міжнародних операцій вітчизняними підприємствами з точки зору економічної доцільності та комерційної ефективності.

У підсумку ЗВО повинні

знати:

- сутність менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств;
- характеристику та види зовнішньоекономічної діяльності;
- систему регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні;
- митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

- нетарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- особливості ціноутворення в ЗЕД підприємства;
- форми виходу підприємств на зовнішні ринки;
- ділові культури у міжнародному бізнесі.

вміти:

- вільно орієнтуватися в методах проведення комерційної роботи в зовнішньоекономічній діяльності підприємства;
- використовувати на практиці методики рішення задач з дисципліни;
- розраховувати зовнішньоторговельну ціну;
- оцінювати ефективність експортно-імпортних операцій.

5. Пререквізити. –

6. Обсяг курсу. 6 кредитів (180 годин), 60 годин аудиторних занять, 120 годин самостійної роботи, іспит.

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	32
Практичні заняття	28
Самостійна робота	120
Індивідуальне завдання – курсова робота	
Всього кредитів	6

Форма проведення занять: лекційні, практичні заняття, самостійна робота – з використанням системи дистанційного навчання Moodle, літератури.

7. Тематика курсу.

Змістовний модуль 1. Сутність менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

Тема 1. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах сучасних трансформацій світового економічного простору

Сутність менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Мета та завдання менеджменту ЗЕД.

Функції менеджменту ЗЕД: планування, організація, оцінювання, контроль.

Принципи менеджменту ЗЕД: загальні, специфічні, національні.

Розвиток міжнародного бізнесу в умовах глобалізації економіки. Рівні глобалізації та інтернаціоналізації. Транснаціональні корпорації.

Тема 2. Сутність, характеристика та види зовнішньоекономічної діяльності

Сутність міжнародного бізнесу і зовнішньоекономічної діяльності.

Характеристика міжнародного бізнесу.

Види зовнішньоекономічної діяльності.

Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності.

Право на здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Змістовний модуль 2. Загальні теоретичні основи менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

Тема 3. Теоретичні основи менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

Меркантилізм. Теорія абсолютних переваг. Теорія порівняльних переваг. Закони Дж.С.Міла. Теорія Хекшера-Оліна. Теорема вирівнювання цін факторів виробництва.

Теорема Столпера-Самюелсона. Парадокс Леонтьєва. Модель альтернативних витрат Г.Хаберлера. Теорія технологічного розриву. Теорія життєвого циклу товару. Теорія конкурентних переваг М.Портера. Теорія внутрішньогалузевої торгівлі. Сучасна теорія ефекту масштабу. Теорія перехресного попиту С.Ліндера. Теорема Рибчинського. Теорія митного союзу.

Змістовний модуль 3. Система регулювання менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств

Тема 4. Система регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні

Роль держави в регулюванні зовнішньоекономічного сектору економіки. Сутність зовнішньоекономічної політики, основні цілі зовнішньоекономічної політики держави. Фритредерство, протекціонізм. Етапи процесу інтеграції.

Органи державного регулювання ЗЕД: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України, Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері економічного розвитку (Міністерство економіки), митні органи, Антимонопольний комітет України, Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі, органи місцевого самоврядування.

Інструменти регулювання ЗЕД. Класифікація методів державного регулювання ЗЕД: правові, адміністративні, економічні методи.

Тема 5. Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Сутність та принципи митного регулювання ЗЕД. Державна митна політика. Принципи митного регулювання при здійсненні ЗЕД.

Сутність та види мита. Ввізне, вивізне, сезонне, особливі види мита. Адвалорна та специфічна ставки мита.

Митні режими та їх характеристика: імпорт, реімпорт, експорт, реекспорт, транзит, тимчасове ввезення, тимчасове вивезення, митний склад, вільна митна зона, безмитна торгівля, переробка на митній території, переробка за межами митної території, знищення або руйнування, відмова на користь держави.

Митні органи України. Головні завдання митних органів України.

Тема 6. Нетарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Нетарифні засоби регулювання, їх класифікація і характеристика. Приховані методи торговельної політики. Фінансові методи регулювання торговельних потоків. Некономічні методи регулювання. Правові режими.

Кількісні обмеження: ліцензування і квотування. Причини використання ліцензування експорту товарів / імпорту товарів в Україні. Сутність та види квот. Сутність та види ліцензій.

Механізм оформлення документів для отримання ліцензій. Режим автоматичного / неавтоматичного ліцензування. Механізм «єдиного вікна».

Змістовний модуль 4. Особливості менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств

Тема 7. Ціноутворення в ЗЕД підприємства

Ціни і ринкова політика підприємства на світовому ринку. Поняття світової ціни.

Особливості ціноутворення при укладанні зовнішніх контрактів. Експортні ціни, імпорتنі ціни. Розрахунок ціни з урахуванням податків.

Цінові та валютні умови контракту: одиниця виміру ціни, базис ціни, спосіб фіксації ціни, рівень ціни, знижки, валюта ціни, валюта платежу, курс перерахунку валюти ціни у валюту платежу, валютні поправки. Умови Incoterms 2020.

Тема 8. Форми виходу підприємств на зовнішні ринки

Класифікація і характеристика форм виходу на зовнішні ринки. Форми міжнародного бізнесу: експорт-імпорт товарів і послуг; кооперація в галузі науково-технічної, виробничої, збутової і сервісної діяльності; інвестиційна діяльність; спільне підприємництво; транснаціональні корпорації.

Експорт та імпорт товарів і послуг. Прямі та непрямі експортно-імпорتنі операції.

Організація експортної діяльності фірми.

Експортна стратегія фірми. Стратегія лідерства у витратах. Стратегія фокусування. Стратегія прямого експорту. Стратегія непрямого експорту.

Спільне підприємництво. Сутність спільного підприємства (СП). Переваги та недоліки СП для приймаючої країни. Процес вибору і оцінки потенційних партнерів. Оцінка потенційного партнера по СП за напрямками його діяльності. Деталізація домовленостей партнерів щодо створення СП. Франчайзинг, аутсорсинг.

Змістовний модуль 5. Культурні особливості менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств

Тема 9. Ділові культури у міжнародному бізнесі

Роль культури в міжнародному бізнесі в умовах глобалізації. Види управлінських рішень в менеджменті. Організаційна культура. Типи корпоративної культури: адаптивна культура; культура, орієнтована на результат; кланова культура; бюрократична культура.

Загальна характеристика ділових культур за критеріями: співвідношення індивідуалізму та колективізму; дистанція влади; співвідношення мужності і жіночності; ставлення до невпевненості; простота або складність культури; відкритість — закритість.

Вплив культури на ведення ділових переговорів.

Змістовний модуль 6. Ефективність зовнішньоекономічної діяльності

Тема 10. Ефективність зовнішньоекономічної діяльності

Загальні теоретичні основи економічної ефективності ЗЕД. Оцінка ефективності ЗЕД на національному рівні. Показники валютної ефективності. Показники бюджетної ефективності. Методика і показники аналізу ефективності експортних та імпорتنих операцій підприємств.

8. Система оцінювання та вимоги

Загальна система оцінювання курсу	Рейтингове оцінювання за 100-бальною системою: поточний контроль – 70 балів (захист практичних робіт, результати тестових завдань з кожного змістового модуля). Підсумковий контроль – 30 балів (залік).
Вимоги до РГР, КР, КП тощо	Курсова робота передбачає написання бізнес-плану

Практичні (лабораторні) заняття	Кожне практичне заняття оцінюється максимально у 5 балів за умови виконання індивідуального завдання та захисту практичної роботи
Умови допуску до підсумкового контролю	ЗВО допускається до заліку за умови захисту всіх практичних робіт і здачі модульних контролів. У разі, якщо протягом семестру ЗВО не набрав 25 балів, то йому дозволяється перескладання модульних контролів, які носять тестовий характер.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

<i>Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю</i>	<i>Кількість балів</i>
Змістовий модуль 1. Загальні методологічні основи менеджменту зовнішньоекономічної діяльності	
Виконання практичних робіт	0-6
Поточний контроль	0-5
Змістовний модуль 2. Загальні теоретичні основи менеджменту зовнішньоекономічної діяльності	
Виконання практичних робіт	0-6
Поточний контроль	0-6
Змістовий модуль 3. Система регулювання менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств	
Виконання практичних робіт	0-6
Поточний контроль	0-6
Змістовий модуль 4. Особливості менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств	
Виконання практичних робіт	0-6
Поточний контроль	0-6
Змістовний модуль 5. Культурні особливості менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств	
Виконання практичних робіт	0-6
Поточний контроль	0-6
Змістовний модуль 6. Ефективність зовнішньоекономічної діяльності	
Виконання практичних робіт	0-6
Поточний контроль	0-5
Усього поточний і проміжний модульний контроль	0-70
Семестровий контроль (іспит)	0-30
Разом	0-100

Шкала оцінювання результатів навчання

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою (диференційований залік)	
		для екзамену (диференційованого заліку), курсового проєкту (роботи), практики, атестації	для заліку
90 – 100	A (відмінно)	відмінно	зараховано

82-89	В (дуже добре)	добре	
75-81	С (добре)		
66-74	D (задовільно)	задовільно	
60-65	Е (достатньо)		
0-59	FX (незадовільно)	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання

9. Політики курсу.

У випадку, якщо здобувач протягом семестру не виконав у повному обсязі всіх видів навчальної роботи, має невідпрацьовані практичні роботи або не набрав мінімально необхідну кількість балів (25), він не допускається до складання екзамену під час семестрового контролю, але має право ліквідувати академічну заборгованість у порядку, передбаченому «Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів НУ «Чернігівська політехніка»».

Повторне складання іспиту з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється. У випадку повторного складання іспиту всі набрані протягом семестру бали анулюються, а повторний іспит складається у вигляді тестування.

До загальної політики курсу відноситься дотримання принципів відвідування занять у відповідності до затвердженого розкладу, а також вільного відвідування лекційних занять для осіб, які отримали на це дозвіл відповідно до «Порядку надання дозволу на вільне відвідування занять здобувачам вищої освіти НУ «Чернігівська політехніка»». Запорукою успішного вивчення дисципліни є активність та залучення під час проведення практичних та лекційних занять – відповіді на запитання викладача (як один з елементів поточного контролю), задавання питань для уточнення незрозумілих моментів, вирішення практичних завдань. Консультації відбуваються в аудиторіях університету у відповідності до затвердженого розкладу або ж особистих чи групових консультацій (через вбудований форум) на сторінці курсу в системі дистанційного навчання НУ «Чернігівська політехніка».

Політика дедлайнів

Своєчасність здачі практичної роботи оцінюється в 1 бал за кожну практичну роботу. Відповідно, максимальна оцінка за невчасно здані роботи зменшується на зазначену кількість балів. Виключенням може бути наявність 8 поважних причин несвоєчасної здачі зазначених робіт (хвороба, участь в зазначений час в інших видах навчальної, наукової чи організаційної роботи, офіційна робота за фахом тощо).

Політика користування ноутбуками / смартфонами

Прохання до здобувачів тримати смартфони переведеними у беззвучний режим протягом лекційних та практичних занять, так як дзвінки, переписки та спілкування у соціальних мережах відволікають від проведення занять як викладача, так й інших здобувачів. Ноутбуки, планшети та смартфони не можуть використовуватися в аудиторіях під час занять та під час проведення підсумкового контролю (за виключенням проходження тестового контролю в системі Moodle).

Політика заохочень та стягнень

За результатами навчальної, наукової або організаційної діяльності здобувачів вищої освіти за курсом їм можуть нараховуватися додаткові бали – до 10 балів, у залежності від вагомості досягнень. Види позанавчальної діяльності, за якими здобувачі вищої освіти заохочуються додатковою кількістю балів: участь у міжнародних проєктах, наукові

дослідження, тези, участь у науково-практичних конференціях, винаходи, патенти, авторські свідоцтва за напрямками курсу.

Політика академічної доброчесності

Академічна доброчесність повинна бути забезпечена під час проходження даного курсу, зокрема при виконанні контрольної роботи (принципи описані у Кодексі академічної доброчесності НУ «Чернігівська політехніка»). Списування під час проміжного та підсумкового контролів, виконання практичних завдань на замовлення, підказки вважаються проявами академічної недоброчесності. Від усіх слухачів курсу очікується дотримання академічної доброчесності у зазначених вище моментах. До здобувачів вищої освіти, у яких було виявлено порушення академічної доброчесності, застосовуються різноманітні дисциплінарні заходи (включаючи повторне проходження певних етапів).

Правила перезарахування кредитів

Кредити, отримані в інших закладах вищої освіти, а також результати навчання у неформальній та/або інформальній освіті, можуть бути перезараховані викладачем у відповідності до положення «Порядок визначення академічної різниці та перезарахування навчальних дисциплін у НУ «Чернігівська політехніка»». Визнання результатів навчання у неформальній освіті розповсюджується на окремі змістові модулі (теми) навчальної дисципліни.

10. Рекомендована література.

Методичне забезпечення

1. Основи зовнішньоекономічної діяльності. Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи для здобувачів ступеню вищої освіти «бакалавр» спеціальності 075 «Маркетинг» / Укладач С.О.Полковниченко. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2021. 56 с.
2. Основи зовнішньоекономічної діяльності. Методичні вказівки до практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” галузі знань 0306 – „Менеджмент і адміністрування” напряму підготовки 6.030601 “Менеджмент” усіх форм навчання. / Укладач: Соломаха І.В. – Чернігів: ЧДТУ, 2014. – 109 с.
3. Зовнішньоекономічна діяльність. Методичні вказівки до виконання контрольної роботи для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” заочної форми навчання спеціальності 076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність. / Укладач: Соломаха І.В. – Чернігів: ЧНТУ, 2018 – 33 с.

Основна

1. **Повна С.** Стратегічні напрями конкурентоспроможного розвитку аграрного сектора та харчової промисловості у контексті забезпечення сталого розвитку країни в умовах глобалізації // Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал. – Чернігів: Національний університет «Чернігівська політехніка», 2021.– № 3 (27). – С. 123-131. DOI: 10.25140/2411-5215-2021-3(27)-123-131
2. **Повна С.** Міжрегіональні економічні зв'язки в контексті формування конкурентоспроможності держав: світовий досвід та висновки для України // Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал. – Чернігів: ЧНТУ, 2019.– № 4 (20). – С.72-79. DOI: 10.25140/2411-5215-2019-4(20)-72-79.
3. **Повна С.** Вплив експортної спрямованості аграрного сектора на стратегічні орієнтири розвитку харчової промисловості в контексті сталого розвитку України // Стратегічні орієнтири сталого розвитку в Україні та світі : збірник тез доповідей I Міжнародної

науково-практичної конференції молодих учених (м. Чернігів, 14 травня 2021 р.). Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2021. С.90-92.

5. Акименко О. Ю. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності промислового виробництва: теорія, методологія, практика : монографія / О. Ю. Акименко. – Чернігів : Національний університет «Чернігівська політехніка», 2021. – 398 с

5. Дунська А.Р., Кузнєцова К.О. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємств: конспект лекцій. Навч. посібник. Київ: КПІ ім.І.Сікорського, 2022. – 181 с.

6. Шкурупій О.В., Дідківський М. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства. 2011. 245 с.

<http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/381/2/%D0%97%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%88%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0.pdf>

7. Kaptalan, Serhii M. The essence and theoretical bases of management of foreign economic activity of the enterprises. Economics: time realities. №2 (42), 2019. DOI: 10.5281/zenodo.3469902. <https://economics.net.ua/files/archive/2019/No2/77.pdf>

Допоміжна

1. Акименко О.Ю. Механізм регулювання зовнішньоекономічної діяльності промислового виробництва України. Автореферат. Львів – 2021.
2. Дідківський М.І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: Навч. посіб. – К.: Знання, 2006. – 463 с.
3. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: Навч. посібник. / за ред. проф. Ю.В.Макогона. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 424 с.
4. Управлінські рішення: евристичність, креативність, транспарентність : навч. посіб. / Під ред. М.П. Бутка. – Ніжин :Аспект-Поліграф, 2008. – 428 с.
5. Бойчик І.М. Економіка підприємства. Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2003. – 480 с.
6. Боярко І.М., Гриценко Л.Л. Інвестиційний аналіз: Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 400 с.
7. Viktor Nyzhnyk, Yevhenii Rudnichenko, Lyudmyla Bohatchyk, Liudmyla Kravchenko. Mechanism of Management of Foreign Economic Activity of Industrial Enterprises. // Proceedings of the 6th International Conference on Strategies, Models and Technologies of Economic Systems Management (SMTESM 2019) <https://www.atlantispress.com/proceedings/smtesm-19/125917684>.
8. Yakubiv Valentyna, Hryhoruk Iryna.(2017). [Innovative Methods in Strategic Planning of Foreign Economic Activity of Enterprises](https://www.researchgate.net/figure/The-strategic-management-of-foreign-economic-activity-of-enterprises-Source-authors_fig1_322237379) https://www.researchgate.net/figure/The-strategic-management-of-foreign-economic-activity-of-enterprises-Source-authors_fig1_322237379
9. Holub Ya. Yu. The essence of strategic management of foreign economic activity of the enterprise / Ya. Yu. Holub, S. V. Dobryn // Innovations and prospects of world science. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference, Vancouver, Canada, 25-27 May 2022. – Vancouver: Perfect Publishing, 2022. – P. 786-795. <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27867>
10. Puzyrova P. V. Fundamentals of management and planning foreign economic activities of export-import enterprises / P. V. Puzyrova, O. V. Khaliliaeva, S. O. Okhrimenko // Формування ринкових відносин в Україні. – 2022. – № 10 (257). – С. 94-100. <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/20564>

Інформаційні ресурси

1. Система дистанційного навчання НУ «Чернігівська політехніка». Курс «Основи бізнес-планування». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://eln.stu.cn.ua/course/view.php?id=2924>
2. Публічна фінансова інформація діяльності підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу URL : <http://www.smida.gov.ua>
3. Українська асоціація інвестиційного бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу URL: <http://www.uaib.com.ua/>
4. Український центр економічних і політичних досліджень ім. Олександра Разумкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу URL : <http://www.ucers.com.ua>
5. Українсько-європейський консультативний центр (UEPLAC); Ukrainian Economic Trends [Електронний ресурс]. – Режим доступу URL : <http://www.ueplac.kiev.ua/>
6. Центр інновацій та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу URL : <http://www.ngoukraine.kiev.ua/ids>
7. Центр стратегічних розробок [Електронний ресурс]. – Режим доступу URL : <http://www.ln.com.ua>
8. Офіційний сайт ЄБРР. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ebrd.com/russian/pages/country/ukraine.shtml>.